

lőzködjük egyik vagy másik beszéd-módra, mindegyik mögött ott találjuk a szavakért jótálló személyességet. Az, hogy a költő nem bújjik el ön maga elől, a hűség legbiztosabb jele. Míg ezt a személyesen vállalt közösségi kötődést a *Láthatatlan kö-re vésem...* visszájáról is megénekli („És aztán lett a túlélésre annyi érv / ki ittmaradt ki messzire futott / mert felejtetni mindenhol lehet”), a *Zbigniew Herbert emlékére* írott vers egy matematikai képlet világosságával nyilvánítja ki, hogy a vég „geometriája szerint / a hűség és jellem párhuzamosai beérik egymást... Ámen.”

Nem vagyunk naivak: szó és tett azonossága nem mindenki számára magától értetődő és megvalósítható dolog. Például a főntebb emlegetett Jan Mayen-i költő, ha ott északon rója már költeményét a nyárról, vajon nem kerül-e a versében mindig épp egy nyárral távolabb az igazi nyártól?

KELEMEN LAJOS

(*Püski Kiadó, Budapest, 2002, 94 oldal, 480 Ft*)

KEMENES GÉFIN LÁSZLÓ:

Versek Jolantához

A *Versek Jolantához* alighanem azon kevés könyv közé tartozik, mely szinte mindent elmond önmagáról. S ha

ebben a megállapításban van is némi költői túlzás, viszonylag pontosan érzékelteti a kötet szerkezetét: a Kemenes kedveséhez, Jolantához írt tizenhárom verset – pontosabban verset, levelet, naplójegyzetet, kisprózát vagy prózaverset, drámai szöveget – az ezekhez fűzött jegyzetek követik, amelyek terjedelmileg a kötet jó részét teszik ki. Gondos kommentátori kezek magyarázzák a (vers)szövegek beszélőjének és megszólítottjának élettörténetében, kapcsolatában járatan olvasó számára értelemszerűen homályos vagy rejtett utalásokat, a keletkezés körülményeit és érzelmi fénykörét, nemegyszer kulturális vagy akár bölcséleti hátterét.

A kötet tetemes prózai részéből egy megszakításokkal töredékessé tett, mozaikosságában az időbeli sorrendiségtől elszakadó, mégis szinte egységes ívű epikai folyam, egyfajta (ön)életírás bontakozik ki. A magyarázott sorok szerint szétaprózott kommentárok azonban nem elégszenek meg a versszövegek aprólékos magyarázatával és a filológiai-életrajzi vonatkozások megvilágításával. A kommentárokhoz is hosszabb-rövidebb, zömében hosszabb jegyzetek fűződnek, melyek váratlanul kitérítik az érintett és körüljárt témák sorát. A kommentárok és jegyzetek sokféle műfajból, utalásból, beszédformákból, hivatkozásokból, számos idegen nyelvű idézetből, már-már kollázsszerűen állnak össze. Olyan kollázsként, ahol mindinkább

az egymás mellé állított töredékek, szövegtörmelékek, stílusok nyelvi összjátéka és kapcsolatai érdekesek, semmint önmagában az, amit föltárnak a versek mögé gondolt tartalmakból. Ennek megfelelően a hangnem is állandóan változik: a szikár tudományostól a költőt és kommentátort sem kímélő irónián át a keményen parodikus, sőt esetenként szatirikus hangütésig. Fölteszem, a magyar nyelv legnagyobb mesterét, Kosztolányi nyelv művelői erőfeszítéseit érő kételkedés értelmezhető-e másképp, mint szinte kegyetlen öníroniaként?

Ahogy a jegyzetekből egyre inkább kirajzolódik egyfajta alkotói portré, ahogy egyre több apróságot tudunk meg, s ezzel párhuzamosan a mozaikos szórtság érzése is erősödik, úgy lehetünk tanúi annak is, amiként ellentmondások, gyűrődések furakszanak a bontakozó arckép vonásai közé. A magyarázó-értelmező szövegrészek nemegyszer Kommentátor és Kemenes vitájáról, egyet nem értéséről tájékoztatnak. S valóban: e két „perszóna”, a költői-alkotói és a hétköznapi-polgári, pontosabban (irodalom)tudósi-kommentátori „maszk” nem azonos, miként a versekben megszólított és a valós Jolanta sem fedi teljesen egymást. Olyannyira, hogy a bevezető sorok szerint a költő, vagyis Kemenes, aki az első versekkel született meg, 1998-ban elhunyt, mert többé már nem kerülnek ki keze alól műalkotások – a művészi elhallgatás okairól

egyébként a hites és szerencsére nem épp szűkszávú kommentátor, azaz dr. Géfin László nyugalmazott egyetemi tanár szintén részletesen beszámol. Kemenes és Géfin, a költő és a polgári személy tehát leginkább „alteregók”, egymás alakmái. Tükörképek, melyek azonossága és különbözősége mintegy leképezi (tükrözi) a versek és jegyzetek önarcképszerűségében, valamint kollázsjellegében meghúzódó kettősséget. A versek is, melyek nem egy esetben éppannyira szerelmes vallomások, amennyire a gyakorta élet és művészet határait kísérő avantgárd formabontó és személytelenítő költészettanának kései újraírásai.

BENGI LÁSZLÓ

(Magyar Műhely Kiadó, Budapest, 2002, 212 oldal, 1500 Ft)

RAINER MARIA RILKE:

Malte Laurids Brigge feljegyzései és más szépprózai írások

Rilke magyar nyelvű értelmezése hosszú múltra tekinthet vissza, s az eltelt csaknem száz év során sokan vállalkoztak művészetének tolmácsolására. Műveinek újbóli megjelenítése tekinthető újraolvasásukra tett javaslatnak is. Arra figyelmeztet, hogy az értelmezés az irodalmi fo-